

МІНІСТЭРСТВА АДУКАЦЫІ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ
Вучэбна-метадычнае аб'яднанне па педагагічнай адукацыі

ЗАЦВЯРДЖАЮ

Першы намеснік Міністра адукацыі
Рэспублікі Беларусь

_____ І.А. Старавойтава

Рэгістрацыйны № ТД-_____/тып

ГІСТОРЫЯ БЕЛАРУСКАЙ ЛІТАРАТУРЫ XVII–XVIII СТАГОДДЗЯЎ

Тыпавая вучэбная праграма па вучэбнай дысцыпліне

для спецыяльнасцей:

1-02 03 01 Беларуская мова і літаратура;

1-02 03 03 Беларуская мова і літаратура. Замежная мова

(з указаннем мовы)

УЗГОДНЕНА

Старшыня вучэбна-метадычнага
аб'яднання па педагагічнай адукацыі

_____ А.І. Жук

_____

УЗГОДНЕНА

Начальнік Галоўнага ўпраўлення
агульнай сярэдняй, дашкольнай і
спецыяльнай адукацыі
Міністэрства адукацыі
Рэспублікі Беларусь

_____ М.С. Кіндзірэнка

_____

УЗГОДНЕНА

Начальнік Галоўнага ўпраўлення
прафесійнай адукацыі
Міністэрства адукацыі
Рэспублікі Беларусь

_____ С.А. Каспяровіч

_____

УЗГОДНЕНА

Прарэктар па навукова-метадычнай
рабоце Дзяржаўнай установы
адукацыі «Рэспубліканскі
інстытут вышэйшай школы»

_____ І.У. Цітовіч

_____

Эксперт-нормакантралёр

_____

_____

СКЛАДАЛЬНІКІ:

Мішчанчук І.М., загадчык кафедры беларускай і замежнай літаратуры філалагічнага факультэта ўстановы адукацыі «Беларускі дзяржаўны педагагічны ўніверсітэт імя Максіма Танка», кандыдат філалагічных навук, дацэнт;

Рак М.С., выкладчык кафедры беларускай і замежнай літаратуры філалагічнага факультэта ўстановы адукацыі «Беларускі дзяржаўны педагагічны ўніверсітэт імя Максіма Танка».

РЭЦЭНЗЕНТЫ:

Кафедра перыядычнага друку і вэб-журналістыкі факультэта журналістыкі Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта (пратакол № 5 ад 26 лістапада 2021 г.);

Сузько А.У., дацэнт кафедры беларускай і рускай філалогіі ўстановы адукацыі «Мазырскі дзяржаўны педагагічны ўніверсітэт імя І.П. Шамякіна», кандыдат філалагічных навук, дацэнт.

РЭКАМЕНДАВАНА ДА ЗАЦВЯРДЖЭННЯ Ё ЯКАСЦІ ТЫПАВОЙ:

Кафедрай беларускай і замежнай літаратуры філалагічнага факультэта ўстановы адукацыі «Беларускі дзяржаўны педагагічны ўніверсітэт імя Максіма Танка» (пратакол № 5 ад 26 лістапада 2021 г.);

Навукова-метадычным саветам установы адукацыі «Беларускі дзяржаўны педагагічны ўніверсітэт імя Максіма Танка» (пратакол № 3 ад 22 снежня 2021 г.);

Навукова-метадычным саветам па гуманітарнай адукацыі Вучэбна-метадычнага аб'яднання па педагагічнай адукацыі (пратакол № 6 ад 23 снежня 2021 г.).

Адказы за рэдакцыю: І.М. Мішчанчук

Адказы за выпуск: І.М. Мішчанчук

ТЛУМАЧАЛЬНАЯ ЗАПІСКА

Тыпавая праграма па вучэбнай дысцыпліне «Гісторыя беларускай літаратуры XVII–XVIII стагоддзяў» прызначана для студэнтаў устаноў вышэйшай адукацыі Рэспублікі Беларусь, якія навучаюцца па спецыяльнасцях 1-02 03 01 «Беларуская мова і літаратура», 1-02 03 03 «Беларуская мова і літаратура. Замежная мова (з указаннем мовы)», з’яўляецца дысцыплінай модуля «Гісторыя беларускай літаратуры 1» і ўваходзіць у сістэму літаратуразнаўчай падрыхтоўкі студэнтаў, якія вывучаюць гісторыю беларускай літаратуры ў якасці будучай спецыяльнасці.

Тыпавая праграма па вучэбнай дысцыпліне «Гісторыя беларускай літаратуры XVII–XVIII стагоддзяў» складзена ў адпаведнасці з канцэпцыяй літаратурнай адукацыі. Дадзеная дысцыпліна знаёміць студэнтаў з асноўнымі заканамернасцямі развіцця мастацтва слова ў перыяд з XVII па XVIII стагоддзе. Прадметам дадзенай вучэбнай дысцыпліны з’яўляецца змест і эвалюцыя беларускай літаратуры як феномена духоўнай культуры эпох Барока і Асветніцтва. Падобны падыход адпавядае патрабаванням адукацыйных стандартаў вышэйшай адукацыі 1-02 03 01 «Беларуская мова і літаратура», 1-02 03 03 «Беларуская мова і літаратура. Замежная мова (з указаннем мовы)».

Мэты вучэбнай дысцыпліны: пазнаёміць студэнтаў з этапамі развіцця нацыянальнай літаратуры (XVII–XVIII стагоддзяў); даць уяўленне пра агульныя напрамкі яе развіцця, змену мастацка-светапоглядных сістэм, эвалюцыю метадаў, стыляў, жанравых формаў; прааналізаваць жыццёвы і творчы шлях асветнікаў і пісьменнікаў, змест іх твораў, месца і ролю ў літаратурным працэсе.

Задачы вучэбнай дысцыпліны:

- даць студэнтам рознабаковыя веды па вучэбнай дысцыпліне;
- навучыць арыентавацца ў свеце мастацкіх твораў XVII–XVIII стагоддзяў;
- сфарміраваць навыкі аналізу літаратурнага тэксту;
- выпрацаваць крытэрыі разумення канкрэтна-гістарычнай, нацыянальнай і агульначалавечай значнасці мастацкіх твораў;
- выхоўваць эстэтычны густ, адчуванне прыгожага ў жыцці і літаратуры.

Вучэбная праграма складаецца з аглядавых і манаграфічных тэм. У аглядавых даецца агульная характарыстыка пэўнага перыяду, вылучаюцца асноўныя тэндэнцыі ў творчасці пісьменнікаў, раскрываецца ўплыў грамадска-палітычных падзей на літаратуру. Манаграфічна прапануецца вывучаць спадчыну класікаў – Францыска Скарыны, Міколы Гусоўскага.

Месца вучэбнай дысцыпліны ў сістэме падрыхтоўкі спецыяліста, сувязі з іншымі вучэбнымі дысцыплінамі. Згодна з тыпавымі вучэбнымі планами па спецыяльнасцях 1-02 03 01 «Беларуская мова і літаратура», 1-02 03 03 «Беларуская мова і літаратура. Замежная мова (з указаннем мовы)» вучэбная дысцыпліна «Гісторыя беларускай літаратуры XVII–XVIII стагоддзяў» уваходзіць у дзяржаўны кампанент і з’яўляецца адной з асноўных дысцыплін падрыхтоўкі настаўніка-філолага.

Вучэбная дысцыпліна «Гісторыя беларускай літаратуры XVII–XVIII стагоддзяў» звязана з вучэбнай дысцыплінай «Вусная народная творчасць». Для вывучэння вучэбнай дысцыпліны «Гісторыя беларускай літаратуры XVII–XVIII стагоддзяў» неабходна таксама наяўнасць у навучэнцаў акадэмічных кампетэнцый па вучэбнай дысцыпліне «Уводзіны ў літаратуразнаўства».

У выніку вывучэння вучэбнай дысцыпліны студэнт павінен

ведаць:

- шляхі і галоўныя этапы развіцця нацыянальнай літаратуры (ад эпохі Барока да эпохі Асветніцтва);
- узаемасувязь светапогляду і творчасці пісьменніка, асаблівасці яго стылю ці творчай манеры;
- канкрэтна-гістарычнае, нацыянальнае і агульначалавечае значэнне мастацкіх твораў;
- сучасныя ацэнкі мастацкіх з’яў папярэдніх эпох;
- праблематыку, ідэйны змест твораў, асаблівасці кампазіцыі, вобразна-выяўленчыя сродкі;
- герояў твораў, іх светапоглядныя пазіцыі, рысы характару, месца ў сістэме вобразаў;
- найбольш важныя звесткі пра жыццёвы і творчы шлях пісьменнікаў;

умець:

- выяўляць агульнае і адрознае ў літаратурах розных эпох;
- спалучаць тэарэтычныя веды з вывучэннем канкрэтных мастацкіх з’яў;
- упісаць літаратурны твор ў сацыякультурны кантэкст эпохі;
- вызначыць месца твора ў мастацкай сістэме пісьменніка і ў літаратуры свайго часу;
- скласці тэсты па літаратурных творах, фактах жыццявага і творчага шляху аўтара;
- каменціраваць тэксты твораў, характарызуючы іх з культуралагічнага, гісторыка-бытавога, літаратуразнаўчага і іншых аспектаў;
- працаваць з навукова-крытычнай і даведачнай літаратурай;

валодаць:

- адпаведным паняццёвым і літаратуразнаўчым апаратам;
- сучаснай метадалогіяй і метадыкай літаратуразнаўчых даследаванняў;
- навыкамі разнастайных спосабаў аналізу мастацкіх твораў.

Патрабаванні да базавых прафесійных кампетэнцый спецыяліста: характарызаваць асноўныя этапы станаўлення і развіцця беларускай літаратуры XVII–XVIII стагоддзяў у аспекце родава-відавай прыналежнасці мастацкіх твораў, асаблівасцей іх паэтычнай і стылістычнай арганізацыі.

У рамках адукацыйнага працэсу па вучэбнай дысцыпліне «Гісторыя беларускай літаратуры XVII–XVIII стагоддзяў» студэнт павінен набыць не толькі тэарэтычныя і практычныя веды, уменні і навыкі па спецыяльнасці, але і развіць

свой каштоўнасна-асобасны, духоўны патэнцыял, сфарміраваць якасці патрыёта і грамадзяніна, гатовага да актыўнага ўдзелу ў эканамічным, вытворчым, сацыяльна-культурным і грамадскім жыцці краіны.

Тэматычны змест вучэбнай дысцыпліны рэалізуецца ў наступных формах: лекцыі, практычныя заняткі, самастойная работа студэнтаў.

У адпаведнасці з тыповымі вучэбнымі планами дысцыпліна «Гісторыя беларускай літаратуры XVII–XVIII стагоддзяў» разлічана на 100 вучэбных гадзін, з іх 60 аўдыторных гадзін. Прыкладнае размеркаванне гадзін па відах заняткаў: 30 гадзін лекцыйных, 30 гадзін практычных.

Па кожнай вучэбнай тэме ў адпаведнасці з яе мэтамі і задачамі па фарміраванні і развіцці ў студэнтаў канкрэтных кампетэнцый выкладчык (кафедра) праектуе і рэалізуе канкрэтныя педагагічныя тэхналогіі.

Асноўнымі тэхналогіямі навучання з'яўляюцца: праблемнае навучанне (праблемнае выкладанне, пошукавы метады); камунікатыўныя тэхналогіі, заснаваныя на актыўных формах і метадах навучання (дыскусія, круглы стол, прэзентацыя, работа ў групах); асобна арыентаваная тэхналогія.

Рэкамендаванай формай бягучага кантролю з'яўляецца **экзамен**.

ПРЫКЛАДНЫ ТЭМАТЫЧНЫ ПЛАН

№	Назва раздзела, тэмы	Аўдыторныя	У тым ліку	
			лекцыі	практычныя
1	Літаратура перыяду Барока (канец XVI – 30-я гады XVIII стагоддзя)	40	20	20
1.1	Барока ў беларускай літаратуры	4	2	2
1.2	Літаратура ранняга Барока (канец XVI – 80-я гады XVII стагоддзя)	16	8	8
1.3	Палемічная літаратура перыяду Контррэфармацыі	8	4	4
1.4	Літаратура позняга Барока (канец XVII – 30-я гады XVIII стагоддзя)	12	6	6
2	Літаратура эпохі Асветніцтва (1740-я гады – канец XVIII стагоддзя)	20	10	10
2.1	Асветніцтва ў беларускай культуры і літаратуры	16	8	8
2.2	Творчасць пісьменнікаў XVIII стагоддзя	4	2	2
	УСЯГО	60	30	30

ЗМЕСТ ВУЧЭБНАГА МАТЭРЫЯЛУ

Раздзел 1. Літаратура перыяду Барока (канец XVI – 30-я гады XVIII стагоддзя)

Падраздзел 1.1. Барока ў беларускай літаратуры

Распад адзінства чалавечай асобы і ўяўленняў пра адзінства сусвету. Станаўленне эгацэнтрычнай сістэмы духоўных вартасцей грамадства. Палітыка акаталічвання і паланізацыі народаў Беларусі і Украіны. Контррэформацыя як культурна-гістарычная з’ява. Крах гуманізму і спроба адраджэння перапыненых Рэнесансам сярэднявечных традыцый. Асаблівасці літаратуры Барока. Мацей Казімір Сарбеўскі (1595–1640) – галоўны тэарэтык і практык мастацтва барока на Беларусі. Барока як першы агульнанацыянальны стыль беларускай літаратуры. Перыядызацыя літаратуры Барока.

Падраздзел 1.2. Літаратура ранняга Барока (канец XVI – 80-я гады XVII стагоддзя)

Паэзія на лацінскай мове. Творчасць Саламона Рысінскага (каля 1560–1625). Працяг адраджэнскіх традыцый Янам Радванам. Польскамоўная паэзія. Ян Бенядыкт Пратасовіч (? – пасля 1608). Паэма «Вынаходнікі рэчаў» – першая вершаваная энцыклапедыя ў Рэчы Паспалітай. Тамаш Яўлевіч (канец XVI – пасля 1632). Паэма «Лабірынт»: рэнесансава-асветніцкія тэндэнцыі ў творы. Беларускамоўная паэзія. Жанравыя разнавіднасці, тэматычная скіраванасць беларускай сілабічнай паэзіі XVII стагоддзя. Удасканаленне мастацкай формы. Філафей Утчыцкі. «Стихи краесогласныя». Імітацыя гімнаграфічнай формы. Эпіграмы (Спірыдон Собаль. «На герб паноў Статкевічаў»; Іаіль Труцэвіч. «На герб паноў Гарбацкіх», «На герб паноў Статкевічаў»; ананімныя: «На герб горада Магілёва», «На старажытны герб паноў Хадкевічаў», «На герб Сімяона Войны», «На старажытныя гербы князёў Агінскіх і паноў Валовічаў»). Ідэйныя асаблівасці, барокавая эмблематычнасць, сістэма тропы, алегарычнасць. Андрэй Мужылоўскі. «Уніты, як вужак...». Ананімныя («Верши прикладныи», «Краегранесие»). Хрыстафор Філалет. «Книжка до минаючих мовит». Іпацій Пацей. «Паранетыка...». Сувязі твораў з царкоўнай публіцыстыкай. «Лямант на смерць Лявонція Карповіча». Асаблівасці кампазіцыі, «паўсвецкі» змест, спалучэнне хрысціянскіх і антычных, біблейных і міфалагічных элементаў. «Надгробак айцу Афанасію Філіповічу». Барокавая патэтыка, вобраз ігумена берасцейскага ў творы. Лаўрэнцій Зізаній (? – каля 1634). «Грамматика», «Стихи къ младенцем...», «Типограф младенцем», «Епиграмма на Грамматику», «О метре и рифме». Асветніцкі змест і традыцыйнасць формы. Ян Казімір Пашкевіч. «Пол(ь)ска квитнет лациною...». Услаўленне беларускай мовы ў творы. Сістэма вершаскладання і асаблівасці мастацкай формы.

Сімяон Полацкі (1629–1680). Беларускі перыяд творчасці, станаўленне паэтычнага майстэрства. «Стихи утешные к лицу единому»: жартоўна-сатырычны змест. Астралагічная, дыдактычная, прыродазнаўчая тэматыка ў паэтычнай

рыфмалогіі вершапісца. Маскоўскі перыяд творчасці, развіццё майстэрства сілабічнага вершаскладання.

Публіцыстыка і красамоўства. Прадмовы. Іаіль Труцэвіч. Прадмова да «Гісторыі пра Варлаама і Іасафа». Асаблівасці кампазіцыі, развіццё скарынаўскіх традыцый у творы. Павучальнае і ўрачыстае красамоўства. Ігнацій Іяўлевіч. Дэкламацыі і элегіі. Пераходны тып красамоўства паміж паэзіяй і прозай. Лявонцій Карповіч (пасля 1580–1620). «Казанне на Ператварэнне». «Казанне перад Раством». Асаблівасці архітэктонікі казаняў (эксордыум, нарацыя, канклюзія). Вобразы-сімвалы ў творах. Мялецій Сматрыцкі. «Казань на пахаванне Лявонція Карповіча». Антытэза і кантраст як аснова вобразнай сістэмы казаня. Гісторыка-мемуарная літаратура. Летапісанне. «Баркулабаўскі летапіс»: спалучэнне аўтабіяграфічных і гістарычных матываў, мастацкія адметнасці твора. Іосіф Будзіла. «Гісторыя Ілжэдзімтрыя». Сямейная хроніка Маскевічаў: Дыярыушы Самуіла і Багуслава Казіміра Маскевічаў. Літаратурныя традыцыі, вобразы аўтараў, адносіны да наваколля, карціны ваеннага ліхалецця ў творах. Афанасій Філіповіч (каля 1597–1648). «Дыярыуш»: вобраз аўтара, жанравы сінкрэтызм твора. Сувязь дыярыуша з царкоўнай палемікай і палітычнымі падзеямі свайго часу.

Проза ранняга Барока. Аўтабіяграфічная проза. Станаўленне жанравых разнавіднасцей (Дыярыушы А.-С.Радзівіла, Я. Цадроўскага А. Каменскага-Длужыка). Парадыйна-сатырычная проза. «Прамова Мялешкі»: традыцыі народнай смехавой культуры. Грамадзянскі пафас «Ліста да Абуховіча».

Драматургія. Інтэрмедыя. «Іван і царкоўны стораж», «Схізматык і уніяц-католік», «Чорт Асмалейка», «Татарын і немец», «Селянін і студэнт», «Селянін і вучань-уцякач», «Літарат, селянін, Самахвальскі», «Ігра Фартуны». Вобразны свет, гульнёвы аспект дзеяння, вобразы мужыкоў.

Падраздзел 1.3. Палемічная літаратура перыяду Контррэфармацыі

Прычыны, пачатак і ход царкоўнай палемікі («Паказанне шляху», «Высновы веры Касцёла Рымскага і гісторыя грэчаскага рабства» Бенядыкта Гербеста, «Пра еднасць Касцёла Божага пад адзіным пастырам» Пятра Скаргі, «Пасланне да католікаў з іх жа кніг» супрасльскіх манахаў, ананімныя «Гісторыя Фларэнційскага сабора», «Апалогія пятай главы Фларэнційскага сабора», «Ключ Царства Нябеснага» Герасіма Сматрыцкага, інш.). Перыядызацыя развіцця царкоўна-палемічнай публіцыстыкі. Літаратурная, грамадская, асветніцкая дзейнасць Пятра Скаргі, Язэпа Руцкага, Льва Крэўзы, Герасіма Сматрыцкага, Клірыка Астрожскага, Стафана Зізання, Іллі Марахоўскага, Кірылы Транквіліёна-Стаўравецкага, Касьяна Саковіча і інш. Іпацій Пацей (1541–1613). Пераклады, казані, трактаты, вершы; фарміраванне ідэалагічнай дактрыны беларускага уніяцтва. «Унія» як праграмны твор беларускага ўніяцтва. «Апокрысіс» Хрыстафора Філалета: раскрыццё сапраўдных мэтаў Ватыкана, крытыка феадальна-каталіцкай агрэсіі. Мялецій Сматрыцкі (1577–1633): жыццё і творчасць. Ідэйна-мастацкія асаблівасці «Трэнаса». Палемічная эпісталаграфія. Ліставанне Льва Сапегі і Ясафата Кунцэвіча: сацыяльна-

палітычныя праблемы часу ў пасланнях. Антыклерыкальная публіцыстыка. Развіццё атэістычных ідэй у трактаце Казіміра Лышчынскага «Пра неіснаванне Бога».

Агіяграфія. Пётр Скарга. «Жыцці святых»: роля зборніка ў літаратурным працэсе. Цыкл твораў, прысвечаных Ясафату Кунцэвічу. Патэрыкі. Сільвестр Косаў. «Патэрыкон»: асаблівасці пераасэнсавання старажытных тэкстаў.

Падраздзел 1.4. Літаратура позняга Барока (канец XVII – 30-я гады XVIII стагоддзя)

Паэзія. Андрэй Белабоцкі. Факты жыцця і творчасці. Паэма «Пентатэугум». Структура, мастацка-стылёвыя асаблівасці твора. Элементы сацыяльнай крытыкі. Жанрава-тэматычныя разнавіднасці беларускай свецкай паэзіі XVIII стагоддзя. («Куды толькі ні пайду, нідзе шчасця не знайду...», «Хадзіў казак у чужыя строны...»). Абстрактнае ўвасабленне барокавай філасофіі жыцця. Ананімныя зборнікі: Аршанскі, Варшаўскі, Курніцкі, Маскоўскія. Тэма кахання ў вершах. Дамінік Рудніцкі (1676–1739). Звесткі пра жыццё. Алегарычная сістэма вобразаў у вершаваным сатырычным цыкле «Звярыныя гратэскі». Гістарычная проза. «Магілёўская хроніка»: традыцыі ўсходнеславянскага летапісання і асаблівасці новага разумення гістарычных падзей. Аўтабіяграфічная проза. «Дыярышы» М.-К. Радзівіла Рыбанькі і К.-С. Завішы: вобразы аўтараў. Сатырычная проза. «Прамова русіна», «Прамова русіна аб нараджэнні Хрыста»: палемічныя і антыклерыкальныя матывы ў творах. Драматургія. Інтэрмедыі да драм Мітрафана Даўгалеўскага «Камічная дзея», «Уладатворны воблік», Георгія Каніскага «Уваскрэсенне мёртвых». Інтэрмедыя да драмы «Стэфанотакас»: адлюстраванне гістарычных і рэлігійных супярэчнасцей. Індывідуалізацыя вобразаў персанажаў і матывы сацыяльнага пратэсту ў інтэрмедыях «Селянін у касцёле» і «Селянін на споведзі». Узнікненне беларускай камедыі. «Вакханалія» – камедыя сітуацый.

Раздзел 2. Літаратура эпохі Асветніцтва (1740-я гады – канец XVIII стагоддзя)

Падраздзел 2.1. Асветніцтва ў беларускай культуры і літаратуры

Гістарычнае становішча Беларусі ў XVIII стагоддзі. Палітычны заняпад. Тры падзелы Рэчы Паспалітай. Паўстанне пад кіраўніцтвам Т. Касцюшкі. Распаўсюджанне на Беларусі ідэй заходнееўрапейскіх асветнікаў і Вялікай французскай рэвалюцыі. Рэлігійны скептыцызм і завяршэнне секулярызацыі культуры. Праблема пераходу да літаратуры Новага часу. Станаўленне свецкай сістэмы духоўных каштоўнасцей. Асветніцкі рацыяналізм і гуманізм. Жанравая сістэма літаратуры Асветніцтва. Асаблівае месца паэзіі і драматургіі ў літаратурным працэсе. Асветніцкі рэалізм, класіцызм, элементы сентыменталізму ў літаратуры.

Пачатак станаўлення лірычных жанраў. З’яўленне лірычнага героя. Бурлескна-сатырычная паэзія. Адлюстраванне сялянскага жыцця ў «Калядках». Пераасэнсаванне і секулярызацыя біблейскай гісторыі ў вершы «У Бэтлееме, убогім доме...». Парадзіраванне і асветніцкае вальнадумства ў вершах «Стары Восіп барадаты», «Уваскрэсенне Хрыстова і сашэсце яго ў пекла». Рэлігійны скептыцызм і

лірычныя элементы. Патрыятычная лірыка. Узмацненне вольналюбівых, антыпрыгонніцкіх матываў, нацыянальна-вызваленчыя ідэі ў вершы «Песня беларускіх жаўнераў 1794 года». Вершаваныя сатыры, прысвечаныя руска-прускай Сямігадовай вайне («Указ гарачы палкам расійскім...», «Праект вялікастрашнаму войску расійскаму...»). Крытыка феадалізму і палітыкі царскага двара. Віншавальная лірыка. Пашырэнне паэтычных паштовак. «Всем многі век у новай хаце» Ігната Храптовіча: злучэнне традыцый народнай і асветніцкай паэзіі, элементы лірызму, уплыў свецкага этыкету. Любоўная лірыка. Францішка Уршуля Радзівіл. Вершы «Ліст да мужа», «Апісанне персяў жаночых»: паэтызацыя пачуццёвага кахання, мастацка-вобразныя і этыкетныя іншаказы. Школьная паэзія. Творчасць Івана Сакольскага: асветніцкія ідэі, класіцысцкая паэтыка вершаў, узаемадзеянне з рускай літаратурай.

Міхал Карыцкі (1714–1781 ці 1791). Біяграфічныя звесткі. Шматжанравы характар творчасці (элегіі, оды, эпіграмы, віншаванні). Паэма «Птушыны сейм». Рацыяналістычная канцэпцыя твора. Каноны класіцызму ў паэме, алегарызм, элементы лірызму. Зборнік «Песні».

Проза і публіцыстыка. Праекты сацыяльных рэформ у публіцыстычных творах І. Храптовіча, А. Тызенгаўза, М. Бутрымовіча; развіццё асветніцкіх, антыклерыкальных і матэрыялістычных ідэй у працах К. Нарбута, Б. Дабішэвіча, А. Доўгірда, М. Пачобута-Адлянцкага і інш. Польшкамоўная «Gazeta Grodzieńska»; адлюстраванне беларускага жыцця ў польскіх часопісах «Варшаўскія прывілейныя навіны» і «Варшаўскі кур'ер». Літаратурная дзейнасць Ф. Багамольца. Вершаваны «Ліст да народа» ў зборніку Слонімскага грамадзяніна.

Аўтабіяграфічная проза. «Авантуры майго жыцця» Саламеі Пільштыновай-Русецкай (1718 – пасля 1760). Аўтабіяграфізм. Спецыфіка жанру. Каларытны вобраз навагрудскай лекаркі Саламеі. Рэальныя гістарычныя асобы ў рамане. Багаты фактычны матэрыял. Матывы сацыяльнага пратэсту ў творы. Сатырычная проза. Караль Жэра (1743–1798). Беларуска-польскі зборнік «Торба смеху». Адаптацыя вандроўных сюжэтаў, адлюстраванне беларускага жыцця, беларуская мова ў творах.

Драматургія. Школьны, прыдворны, аматарскі і народны тэатры ў Беларусі. Батлейка. Эстэтыка класіцызму і фарміраванне драматычных жанраў літаратуры Новага часу. «Камедыя» Каятана Марашэўскага: аўтарская пазіцыя, традыцыі школьнага тэатра і спалучэнне ў творы элементаў розных мастацкіх сістэм. Вобраз галоўнага персанажа. Літаратурная дзейнасць Міхала Цяцёрскага. Пераробка камедыі Ж.-Б. Мальера «Доктар па прымусу». Вобразы беларускіх сялян Апанаса і Хведара, мясцовы каларыт у творы. Трагедыя «Крэз» Ігната Юрэвіча. Персідскі цар Кір як выразнік аўтарскай пазіцыі.

Падроздзел 2.2. Творчасць пісьменнікаў XVIII стагоддзя

Шматмоўны характар літаратуры. Асветніцкае разуменне чалавека і сутнасці мастацтва. Дэмакратызм светапогляду творцаў. Прадстаўленасць у літаратуры розных родаў, жанраў, жанравых формаў. Агляд творчай спадчыны Станіслава

Богуш-Сестранцэвіча, Ігната Быкоўскага, Міхала Казіміра Агінскага, Іахіма Храптовіча.

Адам Нарушэвіч (1733–1796). Паэт, публіцыст, перакладчык, грамадскі дзеяч. Пачынальнік асветніцкай паэзіі ў Рэчы Паспалітай. Папулярнасць элегій («Шчаслівы шлюб», «Смута»), сатыр («Сапсаваны век», «Глупства» і г.д.), одаў і лірычных вершаў. Уплыў канонаў класіцызму і прыдворнай літаратуры, выкарыстанне народнай фразеалогіі. «Гісторыя польскага народа» як роздум над прычынамі і вынікамі гістарычных падзей. Ідэя асвечанага абсалютызму ў творах «Да справядлівасці», «Да Радзімы», «Да паклёпнікаў». Крытычны пафас, ідэалізацыя старасвеччыны («Да простага люду», «Голас памерлых» і інш.).

Францішак Карпінскі (1741–1823). Творчы шлях. «Забаўкі вершам і прозай», ідыліі, абразкі, пераклады. «Дзённікі». Матывы беларускага фальклору ў «Падарожжы па зачараванай краіне» і «Свецкіх песнях...». Камедыя «Чынш» і яе ўплыў на «Ідылію» В. Дуніна-Марцінкевіча.

Францішак Князьнін (1750–1807). Спалучэнне элементаў класіцызму і ракако ў байках, паэмах, ідыліях, пастаралях. Грамадзянскі пафас вершаў «Да Радзімы», «Да рэвалюцыі 1794 г.», «Да Тадэвуша Касцюшкі». Рацыяналістычная балада «Бабіна гара». Гуманістычныя ідэі і элементы сентыменталізму ў лібрэта оперы «Цыганы».

Францішка Уршуля Радзівіл (1705–1753). Дзейнасць па адраджэнні Нясвіжскага тэатра. Літаратурная спадчына. Методыка «творчай адаптацыі» заходнееўрапейскіх твораў, наватарства і імправізацыя ў пастаноўках спектакляў. Ускладненне сюжэтаў у трагедыях «Справа Боскай наканаванасці», «Безразважлівы суддзя», «Золата ў агні».

Мацей Радзівіл (1749–1800). Факты біяграфіі. Лібрэта оперы «Агатка, ці Прыезд пана». Арыентацыя на нормы класіцызму. Патрыятычная грамадзянская пазіцыя аўтара. Паказ у творы людзей з народа. Асаблівасці мовы персанажаў.

Увасабленне народных уяўленняў пра жыццё і свет у драме «Цар Максіміліян» і ў батлейцы. Мастацкія адметнасці беларускай батлейкі.

ІНФАРМАЦЫЙНА-МЕТАДЫЧНАЯ ЧАСТКА

Асноўная літаратура:

1 Ганчарова-Цынкевіч, Т. У. Гісторыя беларускай літаратуры : вучэб.-метад. комплекс для спецыяльнасцей 1-02 03 01 «Беларуская мова і літаратура», 1-02 03 03 «Беларуская мова і літаратура. Замежная мова (з указаннем мовы)» / Т. У. Ганчарова-Цынкевіч [і інш.] // Рэпазіторый БДПУ. – Рэжым доступу: <https://elib.bspu.by/handle/doc/28959>. – Дата доступу: 07.06.2020.

2 Гісторыя беларускай літаратуры XI–XIX стагоддзяў : у 2 т. / Нац. акад. навук Беларусі, Ін-т літаратуры ; рэдкал. : У. В. Гніламедаў [і інш.]. – 2-е выд., дапрац. – Мінск : Беларус. навука, 2016.

Дадатковая літаратура:

1 Беларуская літаратура : энцыкл. для шк. і студ. : у 12 т. Т. 8 / рэдкал. : В. У. Ваніна (гл. рэд.) [і інш.]. – Мінск : Беларус. энцыкл., 2019. – 496 с.

2 Мішчанчук, І. М., Рак, М. С. Гісторыя беларускай літаратуры [Электронны рэсурс] : электронны вуч.-метад. комплекс для спецыяльнасцей 1-02 03 01 «Беларуская мова і літаратура», 1-02 03 02 «Беларуская мова і літаратура. Замежная мова (з указаннем мовы)» / І. М. Мішчанчук, М. С. Рак // БГПУ. – Режим доступу: <https://bspu.by/moodle/course/view.php?id=2855>. – Дата доступу: 20.05.2020.

3 Трус, М. В. Гісторыя беларускай літаратуры : практыкум / М. В. Трус. – Мінск : Беларус. дзярж. тэхнал. ун-т, 2015. – 322 с.

4 Трус, М. В. Беларуская паэзія XVI – XX стст. : хрэстаматыя / М. В. Трус. – Мінск : Беларус. дзярж. тэхнал. ун-т, 2015. – 275 с.

РЭКАМЕНДУЕМЫЯ СРОДКІ І ФОРМЫ НАВУЧАННЯ

Віды заняткаў:

аўдыторная групавая і індывідуальная праца з выкладчыкам;
аўтаномнае пазааўдыторнае абавязковае выкананне студэнтам заданняў выкладчыка;

бягучы кантроль, які ажыццяўляецца шляхам тэсціраванне або пісьмовых кантрольных работ;

кансультацыі (групавыя і індывідуальныя).

Формы кантролю: бягучы кантроль, прамежкавы кантроль, бягучая атэстацыя.

Бягучы кантроль: наведвальнасць заняткаў, актыўная праца на практычных занятках, выкананне кантрольных работ.

Прамежкавы кантроль: напісанне кантрольных работ і вуснае апытанне пасля засваення вучэбнага матэрыялу па тэме.

Бягучая атэстацыя: экзамен.

ПЕРАЛІК РЭКАМЕНДАВАНЫХ СРОДКАЎ ДЫЯГНОСТЫКІ

Тэсціраванне;

кантрольныя заданні;

пісьмовыя і вусныя паведамленні;

залік.

Віды вучэбнай дзейнасці, якія падлягаюць ацэньванню ў сістэме рэйтынгавай ацэнькі ведаў:

выкананне тэставых заданняў;

распрацоўка, абарона, афармленне навучальных праектаў;

вусныя паведамленні па тэматыцы курса;

франтальнае апытанне;

напісанне эсэ;

удзел у дыскусіях, калектыўнай рэфлексіі ў ходзе навучальных заняткаў.

Форма бягучай атэстацыі – экзамен, на якім выконваюцца наступныя заданні:

1. Асвятленне пытання па адной з тэм літаратуры эпохі Барока (XVII стагоддзе).

2. Асвятленне пытання па адной з тэм літаратуры эпохі Асветніцтва (XVIII стагоддзе).

3. Практычнае заданне (літаратуразнаўчы аналіз мастацкага тэксту).

4. Урывак з твора (твор) на памяць.

МЕТАДЫЧНЫЯ РЭКАМЕНДАЦЫІ ПА АРГАНІЗАЦЫІ І ВЫКАНАННЮ САМАСТОЙНАЙ РАБОТЫ СТУДЭНТАЎ

Самастойная работа студэнтаў, якая праводзіцца ў межах вучэбнай дысцыпліны «Гісторыя беларускай літаратуры XVII–XVIII стагоддзяў», можа быць арыентавана на дэталёвае знаёмства з літаратурай, з творчасцю таго ці іншага пісьменніка, на паглыбленае прачытанне асобнага твора. Сумесная работа выкладчыка і студэнтаў можа змяшчаць таксама складанне бібліяграфіі па адной з тэм вучэбнай дысцыпліны, слоўніка літаратуразнаўчых тэрмінаў, падрыхтоўку рэфератаў, дакладаў і прэзентацый.